

Patrik Horváth, Křesťanská reflexe antimodernistického spisu Devatenáct epištol rabína Samsona Raphaela Hirsche (posudok diplomovej práce podanej na ETF UK v Prahe)

Diplomovú prácu pod názvom „Křesťanská reflexe antimodernistického spisu Devatenáct epištol rabína Samsona Raphaela Hirsche“ podal adept Bc. Patrik Horváth na Katedre religionistiky ETF UK v Prahe dňa 5. 6. 2023. Práca má 76 strán vrátane zoznamu citovanej literatúry. Obsahuje formálne náležitosti diplomovej práce ako čestné prehlásenie, anotáciu a zoznam kľúčových slov v českom i anglickom jazyku, poďakovanie a obsah. Chýba však bibliografická citácia práce.

Adept svoju prácu rozdelil na štyri hlavné kapitoly a zoznam citovanej literatúry. Prvá kapitola (s. 9–14) predstavuje autora, ktorému sa adept v práci venuje, nemeckého rabína Samsona Raphaela Hirscha (1808–1888), a jeho dobu. Najprv veľmi stručne predstaví historický kontext vzniku Hirschovho diela, *Devatenáct epištol* (nem. *Neunzehn Briefe ueber Judenthum*), ktoré je zároveň predmetom predloženej diplomovej práce. Následne venuje pozornosť dvom významným spôsobom, ktorými sa judaizmus vyrovnával s výzvami danej doby – židovskému osvietenstvu (haskale) a chasidizmu. Najväčšiu časť kapitoly venuje charakteristike premeny spoločenského života Židov v Európe. V tomto kontexte adept vníma dielo S. R. Hirscha ako reakciu na asimilačné tendencie, ktoré mohli viesť k zániku judaizmu a strate židovskej identity (s. 14).

V druhej kapitole (s. 15–22) adept ponúka úvod do samotného analyzovaného diela *Devatenáct epištol*. Najprv tu podáva stručný životopis a základné dôrazy S. R. Hirscha. Potom vymedzuje a charakterizuje termíny tóra a ústny zákon, ktoré sú podľa adepta zásadné pre výklad Hirschovho spisu, a hneď na to predstaví i samotný spis a jeho literárny žáner. Kapitulu uzatvára časť 2.5 nadpísaná ako „Metodické zpracování“ (s. 21–22). Táto sa však nevzťahuje k metodológii Hirschovho diela, ale adeptovej vlastnej diplomovej práci. Zaradenie tejto časti práve na dané miesto v kontexte diplomovej práce preto vyvoláva otázky. Časť venovaná metodológii je nepochybne dôležitá, ba nevyhnutná pre akademickú prácu, avšak oveľa vhodnejšie by bolo zaradiť ju do samostatného úvodu, spolu s časťami ako cieľ práce, výskumná otázka, prípadne stav bádania a motivácia autora. Takýto úvod však v tejto diplomovej práci chýba.

V tretej kapitole (s. 23–56) adept postupne podáva komentár jednotlivých kapitol Hirschovho spisu. Komentár ku každej kapitole je rozdelený na časť uvádzajúcu stručný obsah kapitoly a na historický komentár k nej. Adept sa silne opiera o komentár Josepha Eliasa, ktorý je súčasťou anglického vydania Hirschovej knihy, s ktorým adept pracuje. V závere tejto kapitoly adept hodnotí Hirschovo dielo ako jazykovo a myšlienkovu kultivovaný a pastoračne citlivý príspevok do diskusie o podobe židovskej identity v Európe 19. storočia. Adept vníma Hirschov návrh modernej ortodoxie (*tora em derech erez*) ako alternatívu reformnému judaizmu.

V poslednej, štvrtej kapitole nadpísanej ako Závěr (s. 57–72) sa adept venuje „hledání paralel“ (s. 57–59). V tejto časti panuje určitá nejasnosť v súvislosti s tým, aký typ paralel má autor na mysli. Zatiaľ čo na s. 57–58 sa zdá, že ide o paralely medzi judaizmom v Európe 19. storočia a kresťanstvom (v západnom svete) na začiatku 21. storočia, v podkapitole „Slabiny hledání paralel“ (s. 58–59) sa javí, že ide o paralely v rámci judaizmu v rôznych časových obdobiach.

Následujúce tri podkapitoly (4.2, 4.3 a 4.4) sa venujú hľadaniu vhodných hermeneutických prístupov pre (kresťanskú) teologickú reflexiu Hirschovho spisu. Adept konkrétne uvádza hermeneutiku podozrenia, fenomenologickú hermeneutiku Paula Ricoeura a kanonický prístup k výkladu Písma B. S. Childsa. Na ich základe potom predkladá čítanie *Neunzehn Briefe* v napätí medzi pólmi relevantnosti a identity (s. 62–65). Nasleduje zoznam

tém/oblastí, v ktorých sa, podľa adepta, môže nechať súčasná kresťanská teologická reflexia inšpirovať Hirschovým dielom (s. 65–70). Je škoda, že namiesto toho, aby predkladal vlastné formulácie pre svoju reflexiu, adept necháva hovoriť priamo Hirscha, resp. Eliasa, prostredníctvom priamych citácií, ktoré spravidla necháva bez komentára.

Poslednú časť 4. kapitoly i celej práce predstavuje Shrnutí (s. 70–72), kde autor predkladá určitý návrh riešenia vzťahu medzi „relevanciou“ a „identitou“ v kontexte kresťanstva v západnom svete na začiatku 21. storočia. Javí sa ako neštandardné, že až na tomto mieste uvádza do konverzácie nové „hlasy“ (napr. M. Volf či A. MacIntyre). Tieto sa mali vo výklade objaviť skôr, ideálne v časti venovanej interpretácii Hirschovho diela.

Kritické poznámky (okrem tých uvedených doteraz), resp. otázky pre diskusiu počas obhajoby, ktoré tento recenzent má, je možné sformulovať nasledovne:

- 1.) Aká je logická súvislosť a hlavne následnosť medzi jednotlivými podkapitolami v časti 4? (napr. tematika interpretácie posvätna a protokanonický prístup)
- 2.) Štýl, akým je práca napísaná, neumožňuje dosť dobre rozlíšiť, čo sú myšlienky S. R. Hirscha a čo sú autorove vlastné postoje. Otázne sú predovšetkým hodnotovo zafarbené vyjadrenia (napr. tvrdenie na s. 55–56: „Hracím polem [polemiky medzi neo-ortodoxiu a reformným hnutím v rámci judaizmu, pb] byla mysl mladých Židů omámených osvícenstvím a emancipací“).
- 3.) Adeptovo tvrdenie na s. 58: „Zkušenost západní církve jako společenské menšiny odsouvané agresivními sekulárnými snahami na společenský okraj tento směr také potvrzuje“ si vyžaduje konkretizáciu. Aké agresívne sekulárne snahy má adept na mysli? V akom zmysle je cirkev spoločenskou menšinou? Hoci je pravda, že v mnohých západných krajinách sa počty členov cirkví stále znižujú, cirkvi na mnohých miestach zostávajú naďalej štátom financovanými či inak podporovanými entitami s relatívne vysokou mierou spoločenskej prestíže.
- 4.) De facto priama aplikácia myšlienok z diela S. R. Hirscha (t. j. dosadiť za slovo judaizmus kresťanstvo, ako navrhuje adept, s. 62) sa javí ako nerealistická. V kontexte západnej spoločnosti a s ohľadom na jej históriu, ako aj na históriu oboch týchto náboženstiev, si nejde len tak za judaizmus dosadiť kresťanstvo. Navyše, judaizmus sa od kresťanstva odlišuje aj v tom, že židovská identita je definovaná nielen nábožensky, ale aj národnostne a kultúrne. Ďalšia otázka je, čo v tejto súvislosti znamená adeptovo vyjadrenie „nahliženo hermeneutikou podezřívání“ (s. 62)?
- 5.) Keď adept píše, že niektorí židovskí reformátori sa vo svojich myšlienkach a snahách dostali až k „praxi neslučitelné s judaismem“ (s. 71), zdá sa, že jeho tvrdenie vychádza z presvedčenia, že judaizmus je určitá daná entita, hotová norma, na základe ktorej sa pomeriavajú ostatné fenomény prezentujúce sa ako „judaizmus“. V tejto súvislosti sa vynára otázka, ako adept vníma tradíciu? Je tradícia rozhovorom, diskusiou, živým prúdom, do ktorého človek/spoločenstvo vstupuje v interakcii medzi kontinuitou a diskontinuitou? Alebo je to repositár, truhlica „rodinného striebra“, ktoré sa v nezmenenej podobe predáva z generácie na generáciu?
- 6.) Menší nedostatok týkajúci sa jazykovej úrovne práce predstavujú občasne sa vyskytujúce neucelené vety, ktoré vzbudzujú dojem, že ide o náčrt poznámok, skôr než o ucelený texty. Podobným nedostatkom je i občasné nesprávne uvádzanie názvov citovaných diel (napr. M. Volf, *Odmítnout nebo obejmout?*, N. Merring, *Awake, Not Woke: A Christian Response to the Cult of Progressive Ideology*, atď.).

Záver:

Diplomová práca adepta Bc. Patrika Horvátha prináša pokus akademicky uchopiť religionisticky i teologicky zaujímavú a relevantnú tému. Je potrebné oceniť adeptov záber pri zohľadnení existujúcej literatúry (v českom a anglickom jazyku), hoci na druhej strane je nutné povedať, že vo výbere sekundárnych zdrojov nie je očividný systematický, ale skôr ad hoc prístup. Podľa tohto recenzenta však celkový spôsob spracovania (po metodologickej, jazykovej i hermeneuticko-teologickej stránke) vykazuje určité, vyššie uvedené rezervy.

Navrhovaná známka: C

Pavol Bargár
22. 1. 2024